

## GLOSY O NOVÝCH KNIHÁCH

V. V. Sokolov, **Očerki filosofii epochi Vozroždenija** Gos. izd. „Vysšaja škola“, Moskva 1962, 167 s. — Stručný nástin renesančního myšlení, jenž vznikl patrně z přednášek, má vcelku tradiční strukturu, shodnou se skladbou příslušných partii starší sovětské učebnice *Dějiny filosofie II.* z roku 1941 (český překlad Praha 1952). Po úvodních výkladech o sociálně ekonomickém a ideologickém obsahu epochy (kap. 1, 3–18) a o počátcích renesanční filosofie (kap. 2, Filosofové-humanisté v boji proti scholastice a náboženství, 19–88) je hlavní obsah spisu probírán ve třech oddělených tematických liniích: přírodní filosofie (kap. 3, 39–84), přírodní věda (kap. 4, 85–117) a sociologická učení (kap. 6, 141–156). Méně obvyklé je pouze zařazení výkladů o Fr. Baconovi (kap. 5, 118–140). I jinak je spis zpracován tradičním způsobem, nepokouší se hledat nové metodologické postupy, neklade si problémy interpretační a ani se nesnaží zařadit renesanční myšlení do širších souvislostí (např. kromě stručné zmínky na str. 8 se nedotýká myšlení reformačního a nevyslovuje se o jeho vztahu k renesanci). Spis odkazuje na texty (pokud byly přeloženy do ruštiny), méně na literaturu; zhodnocení buržoazní literatury předmětu (kap. 7, 157–162) je značně všeobecné a paušální. Bibliografie tu zcela chybí; je to nedostatek o to závažnější, že spis je myšlen jako pomůcka pro vysokoškolské studium.

Jiří Cehl

Izydora Dąbwska, **Sceptycyzm francuski XVI i XVII wieku.** Towarzystwo naukowe w Toruniu, Prace wydziału filologiczno-filozoficznego, tom VII, zeszyt 2, Toruń 1958, 89 s. — Práce vychází z obecných úvah o formách skepse a z pokusů o klasifikaci různých typů filosofického skepticismu. Autorka rozlišuje skepticismus teoretický a normativní (dále je pak dělí na úplné a částečné, ty pak na radikální a umírněné apod.) a charakterizuje tyto kategorie názory jednotlivých představitelů francouzské skeptické myšlenky, porovnávané se skepsí řeckou (část 1, str. 7–16). Druhá, nejrozsáhlejší část (str. 17–70) je pak věnována vlastnímu tématu spisu, analýze francouzského skepticismu XVI. a XVII. století. Po celkové charakteristice skeptických tendencí středověkých (Abelard, myslitelé ze St. Victor, nominalisté) jsou postupně probíráni tito autoři: Sanchez, Montaigne, Charron, de la Mothe, le Vayer, Sorbière, Huet, Pascal, Bayle. Třetí část spisu (str. 71–82) podává přehled dobových francouzských pokusů o překonání skepticismu (rozlišuje se tu axiologická, psychologická, formálně logická a gnoseologická argumentace proti skepticismu) a vysvětluje složitý vztah Descartovy filosofie ke skepticismu. Celkový význam francouzské skepse XVI. a XVII. století hodnotí pak autorka takto: „Francouzský skepticismus XVI. a XVII. století i polemika, kterou vyvolal, značnou měrou se zasloužily o prohloubení teorie a kritiky vědeckého poznání, a nepřímou o rozvoj samé vědy a filosofie. Nutily totiž novověkou filosofii, aby zavrhla aristotelovský postulat jistoty jako nutného rysu poznání, oslabovaly důvěru v jistotu metafyzických systémů, vynucovaly revizi tradičního pojmu substance a příčiny, zkušenosti a pravdy. Razily cestu filosofii Humově, d'Alembertově, Kantově, Comtové a Millově.“ (82–83.)

Jiří Cehl

N. Iribadžakov, **Sovremennye kritiki marksizma,** Izd. inostrannoj literatury, Moskva 1962, 619 s. — Moskevské nakladatelství zahraniční literatury vydává také překlady prací filosofů z lidové demokratických zemí. V roce 1962 tu vyšla — vedle knihy K. I. Guliana o Hegelově metodě a systému, P. Boeckea o marxistické etice, G. Leye o středověkém materialismu, aj. — i práce bulharského autora o současných kritikách marxismu (1. vyd. Sofia 1960). — Iribadžakov rozdělil svůj výklad do dvou částí. V první se snaží podat jakýsi

přehled o současném stavu a problematice marxistické i buržoazní filosofie a sociologie; sem zařadil i kritiku buržoazní kritiky marxistického učení o třídách a třídním boji a teorie „revoluce managerů“. V druhé části knihy („O některých formách buržoazní a revizionistické kritiky marxismu“) se z bohatého materiálu, který mu dnešní kritikové marxismu poskytli, zaměřil nejdříve na katolickou a existencialistickou (zvl. Sartrovu) polemiku s marxismem a na revizionismus uvnitř dělnického hnutí. Největší pozornost však věnoval analýze novokantovství jako „filosofickému a sociologickému základu „demokratického socialismu“ a teoriím o automatickém přechodu od kapitalismu k socialismu. Iribadžakovovy soudy se opírají o poměrně bohatý materiál z poválečné doby, pokud vyšel asi do r. 1957. Snad je třeba ještě uvést, že M. T. Jovčuk ve svém doslovu ke knize, vedle některých jiných připomínek, vytýká autorovi i příliš široké vymezování pojmu „revizionismus“. Iribadžakov totiž revizionismus ztotožňuje prakticky s jakoukoliv „revizí marxismu“; chápe ho — bez nějakého dalšího omezení — jako každou „ideologii, která se snaží spojit některá marxistická tvrzení s buržoazní ideologií a která zároveň chce vystupovat jako ideologie dělnického socialistického hnutí“ (str. 293).

Jiří Gabriel

H. Lutzenberger, *Das Glaubensproblem in der Religionsphilosophie der Gegenwart in der Sicht von Karl Jaspers und Peter Wust*, München 1962. — Hlavní filosofické spisy P. Wusta vycházely již v třicátých letech, avšak — jak o tom svědčí i Lutzenbergerova disertační práce — větší pozornosti se jim dostalo teprve po válce. Lutzenberger rozdělil svůj výklad do dvou částí: v první se věnuje filosofickému systému K. Jaspersa, v druhé pak rozebírá názory Wustovy. Autor prohlašuje Wusta za předchůdce těch filosofů, kteří se dnes — vycházejíce rovněž z pojmu existence člověka — snaží ubránit obvyklému pesimistickému ladění existencialistického pohledu na svět a člověka. Společné rysy Jaspersovy a Wustovy filosofie, především však jejich odlišnosti (Wustovu snahu vycházet z pozitivních zkušeností člověka, zdůraznění významu křesťanského náboženství při hledání „nové jistoty“, atd.) dokumentuje podrobným rozбором Jaspersovy „víry filosofické“ a Wustovy „víry náboženské“. Povahu Wustovy filosofie dobře vystihuje název jiné práce, kterou Lutzenberger uvádí v seznamu literatury: E. Hein, Peter Wust, ein Weg von der Existenzphilosophie zur philosophia perennis. V dodatku Lutzenberger ještě krátce komentuje Bollnowovu knížku, *Neue Geborgenheit* (1955); také Fr. Bollnow se vrací k otázce, kde hledat východisko z oné krize, za jejíž projev — nikoli však dosud řešení — považuje i existenciální filosofii. — H. Lutzenberger je zákem Aloyse Wenzla, známého představitele současného „kritického realismu“. (Připomínám nedávnou polemiku J. B. Molčanova a I. B. Novikova — *Voprosy filosofii* 1960/11 a 1962/7 — s A. Wenzlem — *Osteuropa Naturwissenschaft* 1961/1 a *Zur sowjetischen Kritik des kritischen Realismus*, München 1962.)

Jiří Gabriel

*Scripta Hierosolymitana. Vol. VI — Studies in Philosophy*, Jerusalem 1960, 315 s. — Sborník obsahuje 8 příspěvků, tematicky velmi různých, třebaže většina z nich se týká historickofilosofické problematiky (Aristoteles, Kant, Maimon, Hegel, Collingwood...). Jedinou prací, zaměřenou spíše na aktuální otázky filosofie nežli na její historii, je stať „*The Need for a Courageous Philosophy*“ (Potřeba odvážné filosofie); jejím autorem je S. H. Bergman, redaktor sborníku — a také autor předmluvy, v níž mj. vyjadřuje přesvědčení, že všichni filosofové, žijící „v jednom světě“, by měli usilovat o „obecný, všelidský charakter“ svého myšlení. Svě představy o všelidském charakteru filosofie objasňuje Bergman až ve svém článku. Ukládá v něm nejdříve — odvolávaje se na Jaspersa — filosofii úkol, podniknout „něco“ proti hrozbě nihilismu, jehož pramenem je slepá úcta před hmotou, strojem a vědou — a podobně jako Jaspers ztotožní nakonec toto „něco“ s návratem člověka k bohu. Může však filosofie, táže se Bergman, přivést člověka zpět k bohu, jestliže si lidé zvykli dívat na „svět jevů“ jako na jedinou a pravou skutečnost? Na tuto otázku prý Jaspers neodpovídá, zato Bergman na ni odpovídá velmi jednoduše: je prostě třeba zaměřit (nebo alespoň doplnit) „horizontální“ (= vědecké = kauzální = kvantifikující) pojetí světa pojetím „vertikálním“, tj. nazíráním všech věcí a jevů „shora“, z hlediska jejich smyslu a jejich vzájemných souvislostí skrze boha („... everything is mutually dependent and everything is connected with everything through God“), aby byl člověk definitivně zachráněn před nebezpečím utilitarismu, materialismu a technologie. Námitku (kterou si ostatně sám vykonstruoval), že se snad člověk ani nemůže povznést do takové výše, aby nazíral věci „shora“, vyvrací Bergman stejně „odvážně“ poukazem na pythagorejce, novoplatoniky a indické jóginy, kteří prý již